מי היו הנחבאים בערק א-נעסנה / אביתר כהן

מעיון ברשימת הממצאים שהתגלו על ידי המשלחת האמריקאית במערה בשנות ה-60, מתקבלת תמונה מענינת של תקופות השימוש השונות במערה(1):

התקופה הקדומה ביותר שהותירה את רישומה במערה, היא תקופת הברונזה. במערה נתגלה מספר רב מאוד של כלי חרס מתקופה זו (MB_1 ו- MB_2BC), חלקם תמימים. כלים מתקופה זו נמצאו גם במערת האיגרות הסמוכה (BM_1 - MB_2). תקופה מאוחרת יותר היא תקופת הברזל, אשר כלים מעטים ממנה התגלו בשתי המערות (I_1 בערק א-נעסנה ו-I_2 במערת האיגרות), אולם התקופה המעניינת ביותר והפחות נודעת היא תקופת בר כוכבא.

בחפירות המשלחת האמריקאית נמצאו עשרות רבות של כלים ששימשו בחיי היומיום: האוסף המגוון כלל כלי-חרס שביניהם כדים, קערות, סירי בישול, וכלי קיבול שונים; צלחות וקערות עץ עשויות במחרטה, מסרקי עץ, סכין שנמצאה עם נרתיקה, חלקי קישוט מעצם ומחרוזת שלמה; כלי זכוכית בגדלים שונים ששימשו כפי הנראה לאחסנת נוזלים בעלי-ערך (בשמים וכו'). (2)

כמו כן נמצאו שרידי סלים קלועים ששימשו ככל הנראה לאריזת כלים פגיעים. ממצא מעניין נוסף, הוא קבוצה של מפתחות ארכובה עשויים עץ, שהיו בשימוש בתקופה הרומית (3).

בחפירות שערכנו בחנוכה, מצאנו, בנוסף לכמות עצומה של חרסים שרובם תוארכו לתקופות ה-MB והרומית, שבעה עשר מטבעות כסף רומיים מתקופת טריגנוס ואדריגנוס (ראה מאמר בנושא) כאשר המטבע המאוחר ביותר מתוארך לשנת 131-2 תאריך המתאים לתקופת פרוץ מרד בר כוכבא.

קבוצה זו מהווה השלמה לשבר של מטבע - בר-כוכבא שנמצא על ידי האמריקאים.
בנוסף למטבעות, נמצאו חלקים של שני כלי זכוכית וכן כלי ברונזה ליציקת שמן (ראה שירטוט) כלי-אחר, המפתיע בדמיונו לכלי זה, נמצא בבית הכנסת העתיק בנערן (ליד יריחו) (4).

כאשר משלימים את העיון ברשימות הממצאים מתבהרות עובדות אחדות, ולעומתן עולות כמה שאלות!

נראה בברור שמצאי הכלים מקביל לכלים שנימצאו במדבר יהודה, במערת האגרות שבנחל-חבר, ופרט לשלדים ולאגרות ישנה הקבלה מלאה הן בכלי החרס ובכלי הזכוכית, והן בשאר כלי הבית, כגון סכינים, מסרקים ומפתחות (5).
אולם במקביל גוברת הסקרנות לגבי זהותם של אותם אנשים שהסתתרו במערות, מאין באו, לאן קיוו לחזור ומה עלה בגורלם.

מי היו האנשים ומהיכן באו?

* אביתר כהן הוא איש צוות מלח"ם

אם נקבל את תארוך הממצאים לראשית מרד בר כוכבא (המטבע המאוחר ביותר מתקופת אדרינוס תוארך לשנים 2-131 לספירה), ונתבסס על אופיים של המימצאים נראה שהאנשים שהגיעו למערות נמלטו לאיזור נידח זה מפני הרומאים. יתכן שהיו יהודים תושבי הבקעה - יריחו? ואולי יהודים מאזור ההר - מאיזור שילה הנימצא כ-10 ק'מ מערבה? ואולי מפלג-עקרבים הנמצאת כ-12 ק'מ דרום-מזרח לשכם? ואולי היו שומרונים שחזרו על פרשת אבותיהם 500 שנה קודם לכן?(6) (הדעות על השתתפות השומרונים במרד חלוקות).

- מה עלה בגורלם?

בסריקה שערכנו עד לחלקיה הפנימיים יותר של המערה לא נתגלו (לפחות בשלב זה) שלדים או שרידי קבורה. כמו כן, לא נמצאו שרידי מחנות מצור לאורך גדות הואדי (פרט לשרידי מבנה קטן בשלוחה מעל למערה ללא כל חרסים!) ואין כל סימן שיעיד על מצור או טבח בנימלטים. אם כן מדוע נותרו כל הכלים במערה? כולל מנעולי הבתים אשר לבטח ננעלו כאשר נעזבו?

ל ס י כ ו ם:

ניתן לאמר בשלב זה שבמערת ערק א-נעסנה נחבאו אנשים שהיה להם קשר כל שהוא למרד בר כוכבא, דבר המרחיב את תחומי איזור המרד (ראה הגילויים האחרונים באיזור השפלה בהקשר למרד בר כוכבא), אם כי בשלב זה אין לדעת בביטחה את זהותם של האנשים במערה ומה עלה בגורלם.

ביבליוגרפיה

1. "Discoveres in the Wadi Ed Daliyeh" American schools of Oriental research. P. W. LAPP, 1974
2. "בר כוכבא" - יגאל ידין.
3. מערות מדבר יהודה סקר ארכיאולוגי תשכ"ז, סקר ארכיאולוגי תשכ"א, בהוצאת החברה לחקירת ארץ ישראל ועתיקותיה.
4. "מלחמת בר כוכבא" - ש. ייבין.
5. "תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד" שליה אלון חלק ב'.
6. "פחות שומרון בתקופה הפרסית" ד"ר א. שטרן, בתוך "שומרון-לקט מאמרים ומקורות"

ה ע ר ו ת

1. ראה בדו"ח סיכום החפירות של המשלחת האמריקנית.
2. צילומי הממצאים מופיעים בדו"ח החפירות.
3. ועיין במשנה כלים יד', ח'.
4. וילנאי - יהודה ושומרון בערך "יריחו".
5. צילומי הממצאים במדבר יהודה מופיעים בסיפרו של ידין: בר כוכבא.
6. פחות שומרון בתקופה הפרסית ד"ר א. שכן.
7. השגבה על מטבעות בית חזוי בית שמ' יבשלמי מאמרים סי' עב